

Sygn. akt II CSK 410/10

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski
(przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Wojciech Katner
SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Katarzyny W.
przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej "Ś." w S.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 maja 2011 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Okręgowego
z dnia 4 marca 2010 r.

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia wyrok Sądu Rejonowego z dnia 12 listopada 2009 r. w ten sposób, że ustala, iż spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. U. [...]**

przysługuje wyłącznie powódce Katarzynie W. jako spadkobierczyni zmarłej Henryki B.;

- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki zwrot kosztów postępowania przed Sądami pierwszej i drugiej instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Rejonowym.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 12 listopada 2009 r. oddalił powództwo Katarzyny W. o ustalenie, że wyłącznie jej przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. U. [...] oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że dnia 1 lutego 1968 r. Zarząd Lokatorskiej Spółdzielni Mieszkaniowej „K.” przydzielił Henryce B. lokal położony w S. przy ul. U. [...] na zasadzie spółdzielczego prawa lokatorskiego. W chwili przydziału Henryka B. pozostawała w związku małżeńskim ze Zdzisławem B. Sąd Powiatowy prawomocnym wyrokiem z dnia 24 lipca 1968 r. zniósł ustawową wspólność majątkową między małżonkami Henryką B. i Zdzisławem B., a Sąd Rejonowy prawomocnym wyrokiem z dnia 26 maja 1981 r. rozwiązał ich związek małżeński przez rozwód. Po ustaniu małżeństwa Henryka B., matka powódki, zwróciła się do Spółdzielni Mieszkaniowej „Ś.” w S. (następcy prawnego Spółdzielni „K.”) z wnioskiem o przekształcenie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu przy ul. U. [...] w S. w spółdzielcze prawo własnościowe. Pismem z dnia 22 września 1981 r. Spółdzielnia poinformowała Henrykę B. o wyrażeniu zgody na przekształcenie prawa i wysokości koniecznej do uiszczenia wpłaty uzupełniającej na poczet wkładu budowlanego. Po dokonaniu wpłaty prawo lokatorskie zostało przekształcone w prawo własnościowe. Dnia 13 stycznia 2008 r. Henryka B. zmarła, zaś spadek po niej w całości nabyła powódka. Spółdzielnia zawiadomiła powódkę, że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przy ul. U. [...] należy do spadkobierców Henryki B. i Zdzisława B. i wezwała ich do wyznaczenia pełnomocnika.

Sąd Rejonowy uznał, że powódka nie wykazała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, spadkobiercy członka spółdzielni nie muszą bowiem ubiegać się o przyjęcie w poczet członków. W ocenie Sądu Rejonowego, przekształcenie prawa lokatorskiego wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków B. w prawo spółdzielcze własnościowe spowodowało, że prawo to będące kontynuacją prawa lokatorskiego weszło w skład majątku wspólnego małżonków, wobec czego z chwilą ich śmierci przeszło na ich spadkobierców.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 4 marca 2010 r. oddalił apelację. Podkreślił zwłaszcza, że przedstawiona przez powódkę interpretacja art. 138 ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. Nr 12, poz. 61 ze zm.; dalej „ustawa o spółdz.”) wykluczyłaby możliwość podziału spółdzielczego prawa do lokalu wchodzącego w skład majątku wspólnego byłych małżonków. W orzecznictwie nie było wątpliwości, że spółdzielcze prawo do lokalu przydzielone w czasie trwania wspólności majątkowej należało do majątku dorobkowego małżonków i z chwilą ustania wspólności podlegało podziałowi stosownie do przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, czego wyrazem była uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1974 r., III CZP 1/74 zawierająca wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie stosowania przepisów o podziale majątku wspólnego małżonków w wypadku, gdy w skład tego majątku wchodzi spółdzielcze prawo do lokalu (OSNCP 1975, nr 3, poz. 37). W rezultacie nie można było uznać, że Henryka B. bez przeprowadzenia podziału majątku dorobkowego stawała się jako członek spółdzielni jedyną osobą, której przysługiwało spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu. Nie można także, zdaniem Sądu Okręgowego, zgodzić się z powódką, że w następstwie przekształcenia prawa lokatorskiego powstało prawo własnościowe przysługujące jedynie temu z byłych małżonków, na rzecz którego dokonano przydziału.

Powódka w skardze kasacyjnej zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 138 ustawy o spółdz.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 138 ustawy o spółdz. jest trafny. Zgodnie z tym przepisem, spółdzielcze prawo do lokalu mogło należeć tylko do jednej osoby, chyba że stanowiło ono przedmiot wspólnego majątku małżonków; jednakże i w tym przypadku członkiem spółdzielni mógł być tylko jeden z małżonków, który reprezentował wobec spółdzielni prawa obojga małżonków. Rozważany przepis formułował zasadę jednopodmiotowości spółdzielczego prawa do lokalu, zgodnie z którą prawo to mogło przysługiwać tylko jednej osobie albo małżonkom. Nie określał on natomiast sytuacji prawnej

małżonków po zniesieniu wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa ani po rozwodzie albo po unieważnieniu małżeństwa. Dopiero ustawa z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz.U. Nr 30, poz. 210 ze zm.) uregulowała w art. 215 § 3 konsekwencje ustania wspólności majątkowej między małżonkami w trakcie trwania małżeństwa, a w art. 216 § 1 - konsekwencje ustania małżeństwa wskutek rozwodu lub unieważnienia małżeństwa. Te wyjątkowe regulacje nie mają jednakże zastosowania w niniejszej sprawie. Stosuje się w związku z tym przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o podziale majątku wspólnego małżonków. Wynika z nich, że majątek wspólny małżonków przestaje być wspólnością łączną, natomiast stał się wspólnością w częściach ułamkowych. Rozwiedzeni małżonkowie byli od tej chwili uprawnieni do spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu na zasadzie wspólności w częściach ułamkowych. Gdyby wystąpili o zniesienie współwłasności, sąd zdecydowałby o losach tego prawa w sposób szczegółowo określony w wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej z dnia 30 listopada 1974 r., III CZP 1/74.

Do zniesienia współwłasności i podziału majątku wspólnego w niniejszej sprawie jednak nie doszło, nastąpiło natomiast przekształcenie prawa lokatorskiego w prawo własnościowe. Ustawa z 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach nie regulowała takiego przekształcenia. Jednakże na podstawie zasady statutowej, sformułowanej w załączniku do uchwały nr 6 Rady Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego z dnia 10 kwietnia 1972 r. (Informacje i Komunikaty CZSBM 1972, nr 7-8, poz. 24), członek spółdzielni mógł żądać zmiany przysługującego mu spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego typu lokatorskiego w takie prawo typu własnościowego. Wszystkie spółdzielnie były wówczas obowiązane wprowadzić do swoich statutów stosowne postanowienia w tym zakresie. Konstrukcja rozważanego przekształcenia polegała na tym, że spółdzielnia przydzielała członkowi lokal na zasadzie prawa własnościowego, zaś prawo lokatorskie do tego lokalu wygasało. W niniejszej sprawie dokonanie przekształcenia prawa do lokalu przed podziałem majątku wspólnego małżonków było niewątpliwie nieprawidłowe, jednakże wywołało określone konsekwencje prawne. W szczególności osobą jedynie uprawnioną do spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu była matka powódki, co zresztą nie wyłączyło

możliwości późniejszego dokonania podziału spółdzielczego prawa lokatorskiego, wchodzącego w skład majątku wspólnego byłych małżonków. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 lipca 1983 r., III CZP 28/83 (OSNCP 1984, nr 2-3, poz. 25) wyjaśnił w związku z tym, że w sytuacji, gdy po rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód wchodzące w skład majątku objętego wspólnością majątkową spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego zostało przekształcone na własnościowe prawo do lokalu na żądanie jednego z rozwiedzionych małżonków bez zgody drugiego małżonka albo bez potwierdzenia przez niego dokonanego przekształcenia, a w postępowaniu o podział majątku wspólnego spółdzielcze prawo do lokalu przypadnie w całości pierwszemu z nich, wartość tego prawa w stosunku do sumy wkładu mieszkaniowego może być - dla celów związanych z ustaleniem należnej drugiemu spłaty - odpowiednio podwyższona przy uwzględnieniu całokształtu występujących w sprawie okoliczności faktycznych.

W konsekwencji należy zatem przyjąć, że matka powódki była osobą jedynie uprawnioną do spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu powstałego w wyniku przekształcenia prawa lokatorskiego w okresie obowiązywania ustawy z 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach. Obecnie zaś osobą jedynie uprawnioną do tego prawa jest powódka.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.